

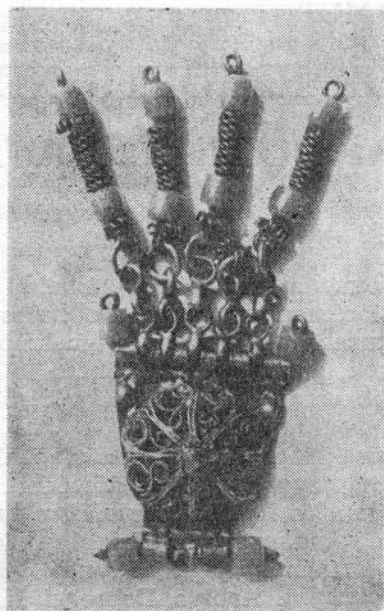
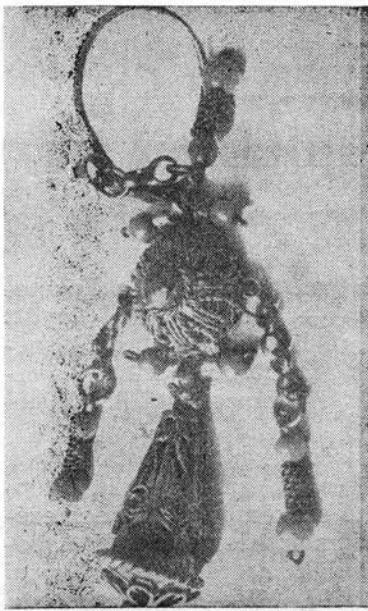
TÖRÖK EREDETŰ NEMZETISÉGEK A MAI DOBRUDZSA TERÜLETÉN

A mai Románia területének délkeleti felében, a Duna és a Fekete-tenger közötti részen — vagyis Dobrudzsában — a románokkal együtt különböző nemzetiségű lakosok is élnek: például lipovánok, görögök, németek, bolgárok, gagauzok, törökök és tatárok. Ez utóbbi hármat összefoglalóan török eredetű (turáni vagy török-tatár) nemzetiségűeknek nevezzük.

A hazai törökök eredetével és történetével eddig keveset foglalkoztak, annak ellenére, hogy számtalan történeti, régészeti, antropológiai, néprajzi, helynévtani és folklór-forrás áll a kutató szakemberek rendelkezésére. Ebben a vonatkozásban eredményt jelentenek Alexandru P. Arbore megjelent közleményei (*Contribuții la studiul așezării tătarilor și turcilor în Dobrogea*. Arhiva Dobrogei II. [1919], 213—260.; *Caracterul etnografic al Dobrogei sudice* [Din epoca turcească până la 1913]. *Analele Dobrogei*, XIX. évf., II. 77—120.), de a vizsgált terület korlátozottsága és a felszínre hozott adatok szűkszavúsága következtében e közlésekből nem kapunk átfogó, szintetikus képet. A hajdani krónikaíróknak Dobrudzsára vonatkozó leírásait és adatait is bizonyos kétkedéssel kell fogadnunk, mivel mozgalmas, háborús időszakokról tudósítanak, amikor ez a nomád, illetve félnomád lakosság köztudomásúan könnyedén helyet változtathatott, hogy majd később, csendesebb korszakokban ismét viszatérjen eredeti kiindulóhelyére.

Bizonyossággal megállapítható viszont, hogy különböző török eredetű törzsek (besenyők, kunok, gagauzok) a Dunát átlépve már a XI—XII. században kezdték benépesíteni Dobrudzsa területét. (Lásd erről Romulus Seșeanu: *Dobrogea*. București, 1928. 146.) A következő századokban egyre növekszik a bevándorlók száma. 1262—1264 között például anatóliai törökök telepednek itt le Szari-Szaltük Baba vezetésével; Evlija Cselebi XVII. századi török utazó tanúsága szerint innen származik a mai Babadag neve (jelentése: az ős hegye). Alig öt esztendő múlva, 1269-ben tatárok foglalják el Dobrudzsa stepép vidékeit.

A XIV., különösen pedig a XV. és XVI. században a krími tatár kánnal szövetséget kötött törökök ottomán fennhatóság alá akarják keríteni ezt a területet, s ezért nagyszámú tatár lakosságot hoznak be Anatóliából (1419) és a Fekete-tenger melléki steppékről (1569 — Krím-félsziget, Kaukázus északi része). A letelepedés következtében olyannyira megnövekszik a tatárok száma, hogy különböző európai kartográfusok Dobrudzsát *Tatarski pole*, *Tartaria di Dobroudja* vagy *Tartaria dobrogenes* névvel kezdik jelölni. Az itteni tatárok, a Bugeac vidékiekkel szövetkezve, nagy veszélyt jelentettek, még a törökökre is; 1624-ben például Kantemir herceg vezetésével sikertelennek bizonyult kísérletet tettek az ottomán iga lerázására. (Említsük itt meg, hogy a nagy román

Török ezüst fülöngügök (XVIII. század)

prózaíró, Mihail Sadoveanu *Neamul Șoimăreștilor* — a Solymár-nemzetség — című regényében szerepel Kantemir, a tatárok kánja.)

A vidék politikai és közigazgatási viszonyainak bizonytalansága a XVIII. század végi—XIX. századi orosz—török háborúk idején oda vezetett, hogy Dobruzsza területe nagyon veszélyessé vált az itt élő törökök (és más lakosok) számára. Ezért megkezdődik a nagyfokú kivándorlás egyrészt déli, másrészt északi irányba.

Származását tekintve Dobruzsában jelenleg három török eredetű nemzetiséget különböztetünk meg:

1. *Tatárok*. A románok után a legnagyobb számú lakosság. A terület középső részén és a Fekete-tenger partvidékén élnek. Két ágra oszlanak:

a) *Tulajdonképpen* vagy *krími tatárok*, ezek a következő alcsoportokba tartoznak: keriş (vagyis Kercs félszigetéről bevándoroltak); son,ar (çongar = valószínűleg a krími Çonga folyó partján éltek valamikor); tat (tat = nem török eredetűek). Mindezek a múlt század hatvanas éveiben telepedtek le.

b) *Nogai tatárok*, a következő alcsoportokkal: *ğetişqul* (ğeti ~ ğedi = hét, uşqul = szög); *ğedişan* (ğedi = hét, san = tízezer); *ğemboyliq* (ğem = Emba, boiliq = mentén, vagyis az Emba folyó partjáról származók). Ezek alkotják Dobruzsza legősibb tatár lakosságát.

2. *Törökök*. Különösen Dél-Dobruzsában, valamint Babadagban, Tulceán és néhány más városban élnek. Az ország más vidékein is találunk törököket, így Galacon, Brăilán és a Hunyad megyei Şimianon, ahová a dunai Ada-Kaleh-szigetről költöztek.

3. *Gagauzok* (qök = régi és oğuzi, vagyis régi oguzok). Ezeket tekintik a legrégebbi török eredetű lakoságnak ezen a vidéken (XI—XII. század). A Konstanca megyei Pietreni-en és Vama Vechén élnek, nyelvük jelenleg eltűnően van.

E három török eredetű nemzetiség mozgalmas, megpróbáltatásokkal teli századok után most végre „hazára lett“, s a románokkal és más nemzetiségekkel egyetértésben éli egyre gazdagodó új életét.